

O HYMNIE

II JEGO AUTORZIE

F.W. Netting, *Józef Wybicki* (Polona)

Józef Wybicki był postacią nietuzinkową. Polityk, prawnik, pisarz. W swoim długim życiu był świadkiem i aktywnym uczestnikiem wielu wydarzeń. Urodził się w 1747 roku w rodzinnym dworze w Będominie. Zmarł w 1822 roku w wieku 75 lat we własnym majątku w Manieczkach. Napisał we wspomnieniach:

Urodziłem się w latach niepomyślnych wydarzeń, jakie zaczęły właśnie nawiedzać Polskę, moją Ojczyznę. Ta nieszczęśliwa gwiazda, roznosząca po całym kraju nieustanne burze klęsk i śmierci mnie również - od kolebki aż po siwy włos - prześladowała.

Józef Wybicki najbardziej znany pozostaje jako autor słów *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*, nazywanej *Mazurkiem Dąbrowskiego*. Pisząc słowa utworu do zasłyszanej ludowej melodii mazurka, nie spodziewał się, że pieśń zostanie w przyszłości polskim hymnem narodowym.

Józef Wybicki był autorem utworów literackich - wierszy, dramatów, komedii, a także librett operowych. Napisał wiele pism politycznych. Brał udział w pracach nad *Zbiorem praw*. Jego życie możemy poznać dzięki *Pamiętnikom*, które zaczął spisywać w 1801 roku, dokończył zaś w 1817. Adresatami wspomnień były jego dzieci: Teresa, Łukasz i Józef.

PIEŚŃ ŻOŁNIERSKA

W 1797 roku w północnych Włoszech przy boku armii francuskiej powstały Legiony Polskie pod dowództwem generała Jana Henryka Dąbrowskiego. W zabiegach o utworzenie Legionów czynnie uczestniczył Józef Wybicki. Latem 1797 roku powstał tekst *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*. Józef Wybicki napisał słowa do zasłyszanej melodii ludowego mazurka. Poniżej przeczytasz tekst oryginalny.

1. *Jeszcze Polska nie umarła,
kiedy my żyjemy.
Co nam obca moc wydarła,
szablą odbijemy.*

*Marsz, marsz, Dąbrowski
do Polski z ziemi włoski
za Twoim przewodem
złączem się z narodem.*

2. *Jak Czarnecki do Poznania
wracał się przez morze
dla ojczyzny ratowania
po szwedzkim rozbiorze.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

3. *Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę
będziem Polakami
dał nam przykład Bonaparte
jak zwyciężać mamy.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

4. *Niemiec, Moskal nie osiedzie,
gdy jąwszy pałasza,
hasłem wszystkich zgoda będzie
i ojczyzna nasza.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

5. *Już tam ojciec do swej Basi
mówi zaptakany:
„słuchaj jeno, pono nasi
biją w tarabany”.*

Marsz, marsz, Dąbrowski...

6. *Na to wszystkich jedne głosy:
„Dosyć tej niewoli
mamy Racławickie Kosy,
Kościuszkę, Bóg pozwoli.”*

Pieśń Legionów Polskich w Włoszech

Jeżeli Polska nieumarta,
kiedy my żyjemy.
co nam obca moc ujdzie,
swoją odbijemy.

masz masz Dobroci
do polski ziemi wstęski
za Twoim przewodem
stężem się narodem.

Tak czołechi do Germania
uruciat się przez murze
dla czeży my ratowania
po Szwedzkim rozbiorze.

masz masz et
Przejdziem wistę przejdziem wartę
Czedem Polubamy
dat nam przytulę ten świat
iż wzięcie nam
masz masz et.

niem u mek kal niecierdnie,
gdy iż wry patasze,
hastem wry o tlich igoda Cedia
y czeżywa nasza.
masz masz et

~~fur tam over~~
fur tam oicie do swej braci
mei zapta ka ry.
stuhay ^{je} ~~stuhay~~, pono na ci
bia wta raba ry.
masz masz et

na to wry etlich iedne gito
Doyi ty niewoli
mammy Rautawidnie Kozy
Kosciuszku Doy pozwoli.

reluz

Faksymile oryginalnego tekstu *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*
(Muzeum Hymnu Narodowego)

ZADANIE 1

W tekście *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech* Józef Wybicki nawiązał do wydarzeń z historii Polski. Czy potrafisz nazwać te wydarzenia?

ZADANIE 2

W trzeciej zwrotce pieśni Józef Wybicki napisał:

przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę, będziem Polakami

Zastanów się, dlaczego taki kierunek marszu do Polski wybrał autor? Najpierw przypomnij sobie, z jakim konfliktem międzynarodowym związane było utworzenie Legionów i gdzie powstały polskie oddziały?

ZADANIE 3

Przyjrzyj się ilustracji. Czy potrafisz wskazać tarabany?

Karta z albumu J. Kossaka, *Pieśń Legionów* (Polona)

ZADANIE 4

Po raz pierwszy pieśń wykonana została 20 lipca 1797 roku w miejscowości Reggio nell'Emilia, gdzie stacjonowały polskie oddziały. Przekazy mówią, że wykonał ją osobiście Józef Wybicki. Tekst pieśni ukazał się drukiem w 1799 roku, w polskim piśmie wydawanym we Włoszech.

Tablica pamiątkowa na Piazza Camillo Prampolini w Reggio nell'Emilia

Napis na tablicy pamiątkowej głosi:

W pobliskim Palazzo Viscona Józef Wybicki w miesiącu lipcu 1797 napisał Mazurka Dąbrowskiego „Jeszcze Polska nie zginęła”, który po raz pierwszy zaśpiewany w murach Reggio stał się polskim hymnem narodowym.

Polska Akademia Nauk i gmina Reggio z okazji 180 rocznicy.

Oblicz, w którym roku została wmurowana tablica pamiątkowa?

PIEŚŃ PATRIOTYCZNA

Pieśń potocznie nazywana *Mazurkiem Dąbrowskiego* bardzo szybko stała się popularna nie tylko wśród legionistów, ale również w kraju. Kiedy w 1806 roku Wybicki wraz z Dąbrowskim przybyli do Poznania, witający ich tłum zaintonował *Mazurka Dąbrowskiego*. To wówczas spełniła się zawarta w pieśni wizja. Cesarz Napoleon zmierzał w kierunku Polski, gromiąc po drodze wojska pruskie. Wybicki i Dąbrowski wydali odezwę, aby Polacy chwycili za broń przeciwko zaborejcy.

Karta z albumu J. Kossaka *Pieśń Legionów* (Polona)

*Tak rozmyślając, smutnie pochylili głowy.
Ale je wnet podnieśli, bo mistrz tony wznosi,
Natęża, takty zmienia, coś innego głosi,
I znowu spójrzat z góry, okiem struny zmierzyt,
Złączył ręce, oburącz w dwa drążki uderzył:
Uderzenie tak sztuczne, tak było potężne,
Że struny zadzwoniły jak trąby mosiężne
I z tręb znana piosenka ku niebu wionęła,
Marsz tryumfalny: Jeszcze Polska nie zginęła!...
„Marsz Dąbrowski do Polski!” – I wszyscy klasnęli,
I wszyscy „Marsz Dąbrowski!” chorem okrzyknęli!*

(Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 2006)

Od tej pory *Mazurek Dąbrowskiego* był wykonywany coraz częściej. Śpiewali go żołnierze Księstwa Warszawskiego i żołnierze powstań narodowych w 1831 i 1863 roku. Intonowano go przy okazji świąt narodowych. Był najpopularniejszą pieśnią „ku pokrzepieniu serc”.

Słowa *Mazurka*... były znane również w dziewiętnastowiecznej Europie. Tekst tłumaczyli poeci solidaryzujący się z Polakami walczącymi o niepodległość. Przełożono go na siedemnaście języków. Szczególną popularnością cieszył się w 1848 roku - podczas wydarzeń rewolucyjnych Wiosny Ludów rozbrzmiewał na ulicach Wiednia, Pragi, Berlina.

J. Ostoję-Mioduszeński, *Śmierć żołnierza wolności* (Muzeum Hymnu Narodowego)

Pochodzący ze zbiorów Muzeum Hymnu Narodowego obraz jest podpisany nazwiskiem Charles Michel Guilbert d'Anelle, ale jego prawdziwy autor to Jan Ostoję-Mioduszeński. Artysta walczył w powstaniu styczniowym 1863 roku, więc aby nie narażać się władzom rosyjskim, poprosił swojego przyjaciela, malarza francuskiego, o podpisanie obrazu.

ZADANIE 5

O popularności *Mazurka Dąbrowskiego* świadczą liczne parafrazy jego tekstu. Były to swobodne przeróbki, które rozwijały lub modyfikowały treść, ale zachowywały pierwotny sens utworu. Podobnie jak w oryginalnym tekście parafrazy nawiązywały do wydarzeń historycznych.

Do każdego przykładu parafrazy *Mazurka*... dobierz wydarzenie historyczne:

- **branka do wojska rosyjskiego w 1863 roku**
- **I wojna światowa**
- **II wojna światowa**

*Przejdziem Dunaj, przejdziem Wisłę,
Karpackie wyżyny,
Dał nam przykład nasz Piłsudski
I oddział Beliny*

*Marsz, marsz Legiony,
Bóg wam da zwycięstwo!
Co nam wzięła rozpacz
To dokona męstwo*

*Jeszcze Polska nie zginęła
Gdyśmy wyszli cali,
Gdy do ręki broń dostaniem
Będziem wroga prali*

*Marsz, marsz do lasu
Bóg nam da zwycięstwo!
Co wszczęła rozpacz
To dokona męstwo*

*Marsz, marsz Sikorski
Z ziemi Franków do Polski
Za Twoim przewodem
Złączym się z narodem*

*Marsz, marsz Sikorski
Z ziemi szkockiej do Polski
Za Twoim przewodem
Złączym się z narodem*

H Y M N N A R O D O W Y

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości Sejm 1 sierpnia 1919 roku uchwalił *Ustawę o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej*. Wśród symboli narodowych nie było hymnu. Polacy przez kilka lat nie umieli wybrać tej najważniejszej narodowej pieśni. Wreszcie 26 lutego 1927 roku na podstawie rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*, czyli *Mazurek Dąbrowskiego*, została oficjalnym hymnem Polski.

ZADANIE 6

Pieśni kandydujących do miana polskiego hymnu narodowego było kilka. Poniżej przeczytasz fragmenty tekstów trzech pieśni. Czy znasz ich tytuły?

*Bogurodzica, dziewica, Bogiem sławiona Maryja!
Twego syna, Gospodzina, matko zwolena Maryja,
Zyszczy nam, spuści nam.
Kiryjelejzon.*

*Oto dziś dzień krwi i chwaty oby dniem wskrzeszenia był!
W tarczę Franków Orzeł Biały patrząc lot swój w niebo wzbił
A nadzieją podniecany wola do nas z górnych stron
Powstań Polsko skrusz kajdany
Dziś twój tryumf albo zgon*

*Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród,
Nie damy pogrześć mowy,
Polski my naród, Polski lud,
Królewski szczep Piastowy.*

Czy wiesz, że ...

w Będominie znajduje się pierwsze na świecie Muzeum Hymnu Narodowego?

Przeczytaj notatkę o Będominie ze *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego...* i odpowiedz, dlaczego muzeum powstało właśnie w tej miejscowości.

1. niem. *Gross-Bendomin*, wś pow. Kościerski; par. Stare Grabowo, niedaleko Nowej Karczmy. Tu ur. się Józef Wybicki.

(za: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1, Warszawa 1880–1914)

Czy na podstawie notatki ze *Słownika geograficznego...* potrafisz umiejscowić Będomin na mapie Polski? Sprawdź i napisz, w którym obecnie województwie znajduje się ta miejscowość.

Dwór Wybickich w Będominie, obecnie Muzeum Hymnu Narodowego
(Wikipedia)

Majątek w Będominie nabył w 1739 roku Piotr Wybicki. Dwór pochodzący z drugiej połowy XVII wieku, zniszczony wskutek działań wojennych, został wyremontowany. Majątek pozostawał w rękach rodziny Wybickich do końca XVIII wieku – przez kilka lat gospodarował tu sam Józef.

Będomińskie muzeum gromadzi pamiątki i muzykalia (czyli dokumenty, przedmioty związane z muzyką), dotyczące Józefa Wybickiego i *Mazurka Dąbrowskiego*. W kolekcji pozytywek grających melodię *Mazurka Dąbrowskiego* jedna zwraca szczególną uwagę. Jest to mała kapliczka z krzyżem, wykonana przez czeskiego rzemieślnika Józefa Kolinę. Aby ukryć zakazaną melodię, jaką był *Mazurek...*, pozytywka po nakręceniu gra inną melodię ludową, a dopiero w drugiej kolejności można usłyszeć takty *Mazurka Dąbrowskiego*.

*Nawet stary stojący zegar kurantowy
W drewnianej szafie poznał, u wniścia alkowy;
I z dziecinną radością pociągnął za sznurek,
By stary Dąbrowskiego usłyszeć mazurek.*

(Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, Warszawa 2006)

Odpowiedzi

- Wydarzenia przywołane w *Pieśni Legionów...* to:
III rozbiór w 1795 r. – kiedy Polska zniknęła z mapy Europy (I zwrotka);
wyprawa wojskowa pod wodzą Stefana Czarnieckiego do sojuszniczej Danii w 1658 r. – kiedy polska kawaleria, chcąc zdobyć twierdzę na wyspie Alst, przeprawiła się wraz z końmi przez morską cieśninę (II zwrotka);
powstanie kościuszkowskie w 1794 r. – będące ostatnią próbą uratowania polskiej suwerenności (VI zwrotka).
- Nadzieje Polaków na odzyskanie niepodległości łączyły się z osobą Napoleona Bonapartego, francuskiego generała, wkrótce cesarza, który toczył zwycięskie walki z państwami zaborczymi. Legiony Polskie powstały w północnych Włoszech, w trakcie wojny Francji z Austrią. Stąd kierunek marszu do Polski: z północnych Włoch, przez Bałkany do Polski. Po przekroczeniu Wisły, następnie Warty zostaną zjednoczone dawne ziemie Polskie.
- Taraban (z tureckiego *daraban*) to duży, podłużny bęben używany w wojsku polskim. Tarabanów używano do nadawania taktu w marszu, ale również do przekazywania rozkazów podczas bitwy.
- Tablica pamiątkowa została wmurowana w **1977 r.**
- Parafrazy pieśni odwołują się do następujących wydarzeń:
A) Branka w styczniu 1863 r. – ucieczka młodych ludzi do lasu przed poborem do wojska rosyjskiego, dała początek powstaniu styczniowemu.
B) Z początkiem I wojny światowej powstały Legiony Polskie, których celem była walka o niepodległość przy boku Austrii.
C) Po wybuchu II wojny światowej, jesienią 1939 r. gen. Władysław Sikorski stanął na czele polskiego rządu we Francji. Po kapitulacji Francji polskie władze zostały przeniesione do Londynu. W Szkocji stacjonowały polskie oddziały wojskowe.
- Tytuły pieśni to::
A) Bogurodzica – najstarszy polski tekst poetycki i najstarszy polski hymn z XIII-XVI w.
B) Warszawianka 1831 roku – pieśń napisana pod wpływem wydarzeń powstania listopadowego przez Casimira François Delavigne’a, nawiązująca do „Marsylianki”.
C) Pieśń Grunwaldzka znana jako **Rota**, której tekst, wyrażający sprzeciw wobec polityki germanizacyjnej napisała Maria Konopnicka.
Wszystkie trzy pieśni aspirowały do miana polskiego hymnu narodowego. Oprócz nich proponowano również: **Gaude mater Polonia** (*Raduj się matko Polsko*) – pieśń powstała z okazji kanonizacji biskupa Stanisława ze Szczepanowa w 1253 r.; **Boże coś Polskę** – jedną z najważniejszych pieśni religijno-patriotycznych z 1816 r.; **Chorał** (*Z dymem pożarów...*) – napisany po upadku powstania krakowskiego, w zaborze austriackim pełnił rolę hymnu narodowego, stał się także hymnem powstania styczniowego.

Czy wiesz, że... Muzeum powstało w rodzinnym dworze Józefa Wybickiego. Będamin znajduje się na Kaszubach, w województwie pomorskim, leży w odległości około 50 km na południowy zachód od Gdańska.